

ספר

מחשורת הלבנו

לרבינו יעקב אביחצירא זצוק"ל

המבואר

על התורה

בראשית

מהדורה מפוארת

עם ציונים והוספות רבות

מחזורת פריעדמאן

ספר

מחשוק הלבו

על התורה

עם ביאור

בינת המחשוק

בו יבוארו דבריו בטוב טעם, על דרך הפשט
ויתפרשו הרמזים והסודות, ועומק הכוונה בדבריו

ילקוט

עין המחשוק

מאסף עשיר של מקורות לדבריו, מאמרי חז"ל שהובאו באמרותיו
ליקוטים נרחבים משאר ספריו, הארות והערות בכוונתו
סדורים להפליא וערוכים בשפה ברורה ונעימה

יו"ל על ידי ממלכת התורה 'עוז והדר'
תשע"ג

מחודת פריעדמא

פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית

הקב"ה
ברא
העולם
להקרא
מלך תנון
ורחום

א (א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. אַפְשָׁר לְרַמֵּז בְּרֵאשִׁית בְּרָא ^[א] גִּמְטְרֵיָא 'כְּתֵר מַלְכוּת'. ^[ב] לְהוֹרוֹת בָּא, דְּעֵקֶר בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא פְּדִי

לְהִיּוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ מְלֶךְ עַל כָּל בְּרוּאָיו, וְלִתַּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּדַרְכֵיו וּכְפָרֵי מַעֲלִיּוֹ, ^[ג] דְּבִלְא בְרוּאִים עַל מִי יִקְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֶךְ חֲנוּן וְרַחוּם

בינת המחשופ

א. שניהם עולים למספר אלף קטן. **ב.** עפ"י לשה"כ בירמיה (י"ז) 'אני ה' חוקר לב בוחן כליות ולתת לאיש כדרכיו כפרי מעלליו. וכן עוד שם (ל"ט) 'לתת

עין המחשופ

וכספר אור המאיר (מגילת רות) כתב: ואני אומר שלזה כיוונו במה שסדרו לנו לומר קודם התפילה 'אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא, והכוונה, להורות האמור, אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, אמנם החילוק שבין המלוכה שמלך טרם כל יציר, והמלוכה אחר היצירה ובריאית העולמות, זהו ההפרש, כי נודע (פדריא פ"א) אין מלך בלא עם, ובהעדר עם, על מי לו למלוך, ולא נקרא שמו יתברך תואר 'מלך' בשלימות, כמו אחר הבריאה שקנה בעצמותו ונקרא 'מלך' במלוכה על עם קרובו ישראל, ולזה פירש בדבריו, לעת נעשה בחפצו כל, קנה שם המלוכה אזי 'מלך שמו נקרא' דייקא, ולא מקודם שינעשה בחפצו כל'.

[ג] דבִּלְא בְרוּאִים עַל מִי יִקְרָא הַקְּב"ה מֶלֶךְ חֲנוּן וְרַחוּם וְשׁוֹפֵט. בספר גנוי המלך (תיקון השכינה תיקון י"ז) מבאר רבינו הענין יותר, וז"ל: 'בראשית' ראשי תיבות תיוכן ב'ריאה י'היה ר'חום א'דון ש'ליט. לרמוז מה דידוע דהעיקר של הבריאה הוא כדי להקרא המאציל העליון ר'חום וחנון וארך אפים ומלך אדיר ושליט', כי אלו לא היו נבראים כי אם המאציל לבדו לא שייך שיקרא לא מלך ולא רחום ולא כיוצא בכל הכנויים, כי אם אין עם על מי שימלוך לא שייך שיקרא 'מלך', כי ברוב עם הדרת מלך, ואם אין עם על מי שירחם ויאריך אפיו לא שייך שיקרא ר'חום וארך אפים', ואם אין עם שימרוד עליו לא שייך שיקרא 'שליט', דהיינו דיין להיפרע, ואם אין עבדים משרתיו לא שייך שיקרא 'אדון'. לפיכך [רצה] ישתבח שמו להוציא מחשבתו לפועל, האציל וברא ויצר ועשה כל העולמות וכל הנמצאים כדי שיהיה שלם בכל מיני שלימות ויצדקו בו כל הכנויים. וזהו שרמוז תיוכן ב'ריאה, דהיינו עיקר הבריאה שברא המאציל העליון כל העולמות וכל הנבראים הוא כדי שיהיה ר'חום ו'א'דון ו'ש'ליט כאמור. וזה מבואר בכתוב דכתיב (ישעיה מ"ג) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו' וכו'. וכל זה לא בראו אלא לכבודו, כמו שכתוב. אבל הוא חס ושלום אינו צריך לנבראים,

[ב] דעיקר בריאת העולם הוא כדי להיות הקב"ה ישתבח שמו מלך על כל ברואיו.

בספר יערות דבש (חלק שני דרוש ה) כתב: ודרך כשממליכים מלך שיתקעו בשופר, כדכתיב בשלמה (מלכים א' א' ל"ד) ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה. ולכך תוקעים בשופר, ועיקר הטעם בזה, שאנו ממליכים או, ואומרים 'המלך הקדוש ומלך המשפט', כי נודע (וזהו ח"א ג.) כי מה שברא ה' העולם הוא מחמת תואר 'מלך', כי לולי העולם, לא יתואר מלך ואין מלך בלי עם, ולקיום התואר הזה נבראו כל עולמות, ולכך נאמר (תהלים קמה יג) 'מלכותך מלכות כל עולמים'. ועיקר מלוכה שלו בישראל, כי כל העכו"ם כאין נגדו וכתוהו נחשבו, ולכך אמרין 'ה' אלהי ישראל מלך', כי עיקר מלכותו היא בישראל. ע"כ.

וְשׁוֹפֵט וְכִיּוֹצֵא¹, [ו] וְכִמּוֹ שְׁמֵבָאָר בְּדַבְרֵי רַבְנֵי הָאֲרָ"י זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה (עץ חיים שער א ענף ב).

בינת המחשופ

ג. לפי שהאין סוף ב"ה בעצמותו הוא תכלית הטוב והחסד, ודרך הטוב להטיב, לכן עלה ברצונו הפשוט להאציל ולברוא עולמות, כדי להקרא בפי ברואי העולם 'רחום וחנון', בהיותם מקבלים ומשיגים את

עין המחשופ

בחסד ובדינא, כפום עובדיהון דבני נשא], דאי לא אתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה ואיך יתקיים 'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו א), עכ"ל.

ובספר לשם שבו ואחלמה (חלק הביאורים) כתב לבאר, איך ישתנו הדברים הללו עם כל מה שהסכימו גדולי החכמים חקרי לב שהקב"ה אינו צריך להבריאה מאומה, וכל הבריאה כולה אינו מוסיף בעצמותו שום שלמות כלל, כי הוא שלם מעצמו בתכלית השלימות ומשולל ממנו לומר עליו שהוא נצרך לזולתו, להתגלה שלימותו על ידם. אלא שבאמת אין כוונת חז"ל באמרם שהכל ברא לכבודו שהוא לתועלתו ולטובתו חלילה, אלא כוונתם שיתגלה אורו וכבודו להראויים לזה, וכתרגום יונתן על פסוק (משלי טו ד) 'כל פעל ה' למענהו', לאילין דמשתמעין ליה. והוי סוף דבר, כל גילוי שמותיו יתברך הוא מה שנוגע להבריאה לבר ולא לעצמותו גופא מאימה כלל ח"ו, ולגבי הנבראים כל גילוי וגילוי מוציא לפועל שלמותו יתברך, ובזה דוקא דיבר הארז"ל.

ואכן כך מבואר מדברי רבינו בגני המלך המובא לעיל, שכל זה לא בראו אלא לכבודו, אבל הוא חס ושלום אינו צריך לנבראים, רק רצה להשפיע מטובו לברואיו. וכן מבואר בקצרה בספר עץ חיים (שער הכללים פ"א): כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו ויכירו גדולתו ויזכו להיות מרכבה למעלה להדבק בו יתברך. ע"כ. וכך מבואר בשער ההקדמות (ט).

וגם ענין שהוא 'שופט' נכלל בזה ההטבה, כמו שמבאר הרמח"ל בספר דעת תבונות (סי' ב אות ה'): מה שנוכל להשיג בענין זה הוא, כי האיל ית"ש הוא תכלית הטוב ודאי. ואמנם, מִקֵּץ הטוב הוא להטיב, וזה הוא מה שרצה הוא יתברך שמו לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, כי אם אין מקבל הטוב אין הטבה. ואמנם, כדי שתהיה ההטבה הטבה שלמה, ידע בחכמתו הנשגבה שראוי שיהיו המקבלים אותה מקבלים אותה ביגיע כפם, כי אז יהיו הם בעלי הטוב ההוא, ולא ישאר להם בושט פנים בקבלם הטוב, כמי שמקבל צדקה מאחר, ועל זה אמרו (ירושלמי ערלה א א) מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה.

[ו] וְכִמּוֹ שְׁמֵבָאָר בְּדַבְרֵי רַבְיֵנוּ הָאֲרִיז"ל. וזה לשונו: דע כי תחלת הכל היה כל המציאות אור פשוט ונקרא אור אין סוף ב"ה, ולא היה שום חלל ושום אויר פנוי אלא הכל היה אור אין סוף, וכשעלה ברצונו להאציל הנאצלים ולברוא הנבראים לסיבה נודעת, והוא ליקרא 'רחום וחנון' וכיוצא, ואם אין בעולם מי שיקבל רחמיו ממנו איך יקרא רחום, וכן על דרך זה שאר הכנויים הנה צמצם עצמו וכו'. ועיין בהגהות וביאורים על עץ חיים (שם ענף א אות ג) מה שכתב בענין זה.

רק רצה להשפיע מטובו לברואיו. ובא הרמז על נכון, דעיקר הבריאה כדי להראות גדולתו ומלכותו וטובו. עכ"ל.

ובספר עץ חיים (שער א ענף א) כתב: החקירה הראשונה הוא מה שחקרו חכמים ראשונים ואחרונים לדעת סיבת בריאת העולמות, לאיזה סיבה היתה, ונמנו וגמרו וגזרו אומר כי סיבת הדבר היה, לפי שהנה הוא יתברך מוכרח שיהיה שלם בכל פעולותיו וכוחותיו ובכל שמותיו של גדולה ומעלה וכבוד, ואם לא היה מוציא פעולותיו וכוחותיו לידי פועל ומעשה, לא היה כביכול נקרא 'שלם' לא בפעולותיו ולא בשמותיו וכינוייו. כי הנה השם הגדול שהוא בן ד' אותיות הוי"ה נקרא בן על הוראות הוויותו הנצחית וקיומו לעד, היה הוה ויהיה, טרם הבריאה ובזמן קיום הבריאה ואחרי התהפכו אל מה שהיה. ואם לא נבראו העולמות וכל אשר בהם, לא יוכל ליראות אמיתת הוראת הוויותו יתברך הנצחית בעבר והוה ועתיד, ולא יהיה נקרא בשם הוי"ה כנ"ל. וכן שם אדנו"ת נקרא בן על הוראת אדנות, היות לו עבדים והוא אדון עליהם, ואם לא היה לו נבראים, לא יוכל ליקרא בשם 'אדון', ועל דרך זה בשאר שמות כולם, וכן בענין הכינויים, כגון 'רחום וחנון' ארך אפים' לא יקרא על שם, וזלת בהיות נבראים בעולם שיקראו לו ארך אפים וכיוצא בזה בשאר הכינויים כולם. אמנם בהיות העולמות נבראים, אז יצאו פעולותיו וכוחותיו יתברך לידי פועל, ויהיה נקרא שלם בכל מיני פעולותיו וכוחותיו, וגם יהיה שלם בכל השמות וכינויים בלתי שום חסרון כלל ח"ו. וענין טעם זה נתבאר היטב בספר הוזהר פר' פנחס (דנ"ג):

וזה"ל פקודא תליסר וכו' דא קריאת שמע, ואית למנדע איהו אקרי חכם [ויש לדעת שהקב"ה נקרא חכם בהיותו פועל בספירת החכמה] בכל מיני חכמות [בכל עשר ספירות פרטיות הנכללות בספירת חכמה] ומיבין בכל מיני תבונות [בכל עשר ספירות פרטיות הנכללות בספירת הבינה] וכו' [ובכל אלן דרגין, בחד אקרי רחמן, ובחד אקרי דיין, והכי בכמה דרגין עד אין סוף. אי הכי שינוי אית בין רחמן לדיין] אלא קודם דברא עלמא אתקרי בכל אלין דרגין על שם בריין, דהו עתידין להבראות [אלא קודם שברא העולם היה הוא נקרא בכל אלו המדרגות על שם הבריות שהיו עתידים להבראות. ר"ל, מצד הנבראים שיבראו על ידו יש מאין, מתיחסים אלו השמות והכינויים אליו], דאי לאו הויין בריין בעלמא [שאם לא היה ברצונו הפשוט לברוא ברואים בעולם] אמאי אתקרי רחום דיין, אלא על שם בריין דעתידין [אלא מוכרח שעל שם הברואים העתידים להיבראות נקרא בן. אבל בו בעצמו אין שום שינוי ח"ו, כי הפעולות אינם נמצאים בעצמותו, אלא ממה שנמצא ממנו אל זולתו] וכו'. ובפרשת בא (פ"ב): וזה"ל [בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה, איך יתנהג עלמא

וְאִפְשָׁר דָּזָה רְמוּז בְּנֶסֶח הַבְּרָכוֹת, שְׁכַל [מ] בְּרָכָה אָנוּ אוֹמְרִים בָּהּ 'מֶלֶךְ הָעוֹלָם', פְּלוֹמֵר בְּמָה נִפְרָת מַלְכוּתוֹ, הוּא בְּמָה שֶׁבְּרָא הָעוֹלָם¹. וְלָזֶה בָּא הַרְמֵז בְּתַחֲלַת תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה, בְּרֵאשִׁית בְּרָא גִימְטְרִיא 'כְּתָר מַלְכוּת'. פְּלוֹמֵר דְּעַקֵּר הַבְּרִיאָה הוּא כְּדִי לְהַקְרִיא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ עַל בְּרוּאָיו, בְּשִׁבִיל זֶה בְּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ:

בינת המחשון

טובותיו. שאם אין מי שמקבל רחמים ממנו, האיק יקרא ר'חום וחנון. ואין הכוונה ח"ו שמלכותו יתברך מוכרחת לאיזה סיבה ושיש לו צורך בנבראים, שהרי 'אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא והוא לבדו ימלוך נורא וכו', רק שכן היה רצונו כביכול להיות מלך רחום וחנון על ידי שיטיב עם ברואיו. וראה בעין המחשון. ד. וכפי שנפסק בשו"ע (או"ח סי' ר"ד ס"א, עפ"י מוס' גסס ר"י נבוכות מ: ד"ה אמר): כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה, ואם דילג שם או מלכות יחזור ויברך, ואפילו לא דילג אלא תיבת 'העולם' לבד צריך לחזור ולברך ד'מלך' לבד אינה מלכות. ע"כ. והיינו

כי בבריאת העולם אז ניכרת מלכותו, כי אין מלך בלא עם. ה. שמלכותו ניכרת לנו בזה שהוא שליט על ברואי העולם בהנהגת שכו ועונש. ו. כלומר, 'ראשית בריאת שמים וארץ' הוא בשביל 'כתר מלכות' להקב"ה. ז. 'בראשית' במילוי כזה: ב"ת ר"ש אל"ף שי"ן יו"ד ת"יו. הרי אותיות המילוי האמצעיות הם: ילו"י. ח. 'בראשית' בגימטריא תתקי"ג, ועם אותיות המילוי האמצעיות דהיינו ילו"י, עולה למספר תתקמ"ט, ועם הכולל עולה למספר תתקי"ג, שהוא גימטריא של 'מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא'. ט. כן הוא בדפו"י, ואולי צ"ל 'שיקבלו'.

עין המחשון

יצוה, ומשום הכי לא נאמר במעשה בראשית רק שם אלהי"ם, שהוא אדון ושליט ואלוה ודיין, שעושה דין במי שעובר על דבריו, ומשום הכי לא כתב במעשה (אדון) בראשית רק אלהי"ם, להודיע שלא ברא ברואיו כי אם שיקבלו אלהות ומלכות עליהם ויעבדוהו. וחשבון ל"ב אלהים יש במעשה בראשית, לרמוז על 'לבי האדם, דהיינו שחובה על האדם לתן אל לבו לדעת ולהכיר שלא ברא הקב"ה את האדם כי אם להכיר אלהותו ולקבל כל מה שגזר עליו. והנה מלת אלהי"ם ראשי תבות א'דון י'חיד ה'זא מ'לך ל'עולם.

[ז] שיעקר בריאת העולם הוא כדי לקבלו הברואים אלהותו. ענין זה מבואר באריכות בספר הישר (שער א את ב-ה), וז"ל: וכל חכמי העולם יאמינו וישכילו, כי השכל לא יוכל להשיג לבד משני דברים. האחד, הבורא. והשני, הנברא. ואין עוד זולתם. וכן יאמינו, כי הבורא, קדמון. והנברא, מחדש. וכי הבורא אין לו תחלה ולא תכלה, ולכל נברא יש תחלה ותכלה. וכן יאמינו, כי אין לבורא צורך לדבר, בעבור כי כל נצרך הוא חסר לדבר שהוא צריך לו וכו' יהיה שלם, והבורא שלם, על כן אין לו צורך לדבר. ואחרי אשר אין לו צורך לדבר, נלמד מזה כי הוא לא ברא עולמו לצורך. ואחרי אשר לא בראו לצורך, נוכל לדעת כי בראו נדבה לגמול טוב לזוכים לו, כאשר אמר (ישעיה מג ט) 'כל הנקרא

[ח] שכל ברכה אנו אומרים בה מלך העולם. כתב רבינו בשערי תשובה (אופן י"א): וכן נמי בעשרה מאמרות שבמעשה בראשית, באמירה גם כן רמוז מלכותו, דמלת 'אמר' גימטריא 'מלך העולם', לרמוז דעיקר האמירה והבריאה הוא כדי להקרא מלך העולם, ויקבלו בני האדם עול מלכותו עליהם. ועוד, 'אמר' ראשי תבות א'זר מ'ים ר'קיע, וכל אחד מהם יש בה רמוז על עיקר הבריאה. מלת אור כשתקרא אותה 'האור' ראשי תבות ה'זא ר'אשון ו'הוא א'חרון, 'מים' ראשי תבות מ'לך י'מלך מ'לך, ו'קיע' ראשי תבות ר'צונו י'תברך ק'בלת ע'ולו. נמצא בכל מה שברא הקב"ה, בכל דבר נרמוז שיעקר הבריאה היא שיקבלו ברואיו עול מלכותו, ומשום הכי בכל ברכה נתקן לומר בה 'אלהינו מלך העולם', להודיע דעיקר בריאת העולם והיצורים הוא כדי לגלות אלהותו ומלכותו בעולמות שברא, וישתחוו לפניו כל הברואים ויקבלו עול מלכותו עליהם בכל אשר יאמר כי הוא זה, משום הכי נתקן בכל הברכות לומר בהם 'אלהינו מלך העולם'.

[ז] ומזה הטעם לא נזכר בתחלת הבריאה רק שם אלהי"ם. כתב רבינו בשערי תשובה (אופן י"א): והנה מתחילת בריאת העולם הודיע הקב"ה שיעקר הבריאה הוא כדי שיכירו ברואיו שהוא אחד ואין זולתו ויקבלו מלכותו עליהם ויעבדוהו ולא יסורו מכל אשר

וּמוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם, לְתַת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ וְכַפְרֵי מַעֲלָלוֹ: **עוֹד דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה (ב"ר א ד), בְּרֵאשִׁית, בְּשִׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרְאת**

רְאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח כב) ה' קִנְיֵי רְאשִׁית דְּרִכּוֹ" בְּרֵא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם. [ט] וְעַקֵּר כָּל זֶה פְּדֵי שְׁתַּתְּגִלָּה מְלִכּוֹתוֹ בְּעוֹלָם, וַיִּכְיֶיר וַיֵּאמֶר כָּל אֲשֶׁר

בינת המחשופ

י. ולכן הזכיר שם 'אלהים' שרומז למידת הדין. יא. לשה"כ ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. ופירושו, שהתורה אומרת ה' ברא אותי להיות קנויה לו, בתחילת הבריאה, קודם מעשיו כבר מזמן רב (מלכות טז). ובאבן עזרא פירש: 'ראשית דרכו' כלומר ראשית כוונתו בבריאה.

עין המחשופ

חסר ולא הוסיף ולא התחלף. וכיון שכן, נדע כי כאשר לא נצרך אליו קודם בריאתו, כן לא נצרך אליו אחר בריאתו. ואם תאמר, כי הדבר אשר חייב הבורא לברוא העולם הוא צורך הבורא לעולם, נאמר כי כח החיוב כופה את המחייב לעשות הדבר, וידענו כי הבורא אין כח כופהו לעשות שום מעשה, אבל כחו חייב על הנבראים לצאת ליש מאין:

ואם תאמר, למה חייב עליהם, כדי להכיר אלהותו, ולהראות כבוד גדלתו, ולשמוח במעשיו. כי כשיברא הבורא אדם חסיד, ישמח בו, כאשר ישמח האב בהולידו בן משכיל וחכם אשר יכיר כבוד אביו ויכבד לאביו כראוי, כן ישמח בו האל ויתפאר בו, ועל זה נאמר (תהלים קד לא) 'ישמח ה' במעשיו'.

ואחרי אשר התבאר כי לא נברא העולם לצורך, נאמר כי נברא לטיבה גדולה והיא עבודת הבורא יתברך. כי, כאשר המלך לא יקרא מלך עד אשר יהיה לו עם, כמו שנאמר (משלי יד כח) 'ברב עם הדרת מלך', כמו כן שם הבורא לא נקרא בורא, עד אשר יהיה לו נברא. ולא נקרא אלהים, עד אשר יהיה לו עם, כמו שנאמר (ויקרא יב יב) 'והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם'. ואף על פי ששם האלהות לא יחסר בחסרון בני האדם ולא יוסיף בהם, אך בבריאת העולם היה ראוי שיקרא שם הבורא "אלהים". הדמיון, כי המכה יכל להכות, אבל לא יקרא מכה עד אשר יהיה לו מכה. ואם אין לו מכה, בשביל זה לא יחסר כח המכה, אך במכה יהיה נראי להקרא מכה. וכך הבורא, לא יחסר כחו בטרם נברא העולם, אך בבריאת העולם הוסיף שלמות שלו. וזו היא הסיבה אשר למענה נברא העולם. אם כן נדע ונשכיל כי בריאת העולם היא שלמות שם האלהות. עכ"ל ספר הישר.

[ח] **בשביל** התורה שנקראת 'ראשית'. וכלשון רש"י על הפסוק 'בראשית': בשביל התורה שנקראת 'ראשית דרכו', ובשביל ישראל שנקראו 'ראשית תבותאו' (וימיה ב ג). ומקורו במדרש (ב"ר א ד): ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להבראות, התורה והכסא הכבוד נבראו, תורה מנין שנאמר (משלי ח כב) ה' קנני ראשית דרכו' וכו'. ע"כ. ובתיקוני זוהר (תיקון כה ע): כתב: בראשית דא אורייתא, הדא הוא דכתבי ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. [ט] **ועיקר כל זה כדי שתתגלה מלכותו בעולם**. בענין תכלית הבריאה לגלות מידת המלכות,

בשמי ולכבודי בראתיו. והראיה על זה מדרך הכתוב בבריאת העולם, כי במעשה בראשית הוא אומר על המאורות (בראשית א יז) 'ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ', ולא אמר להאיר על השמים, ולא לשמים, כי אם על הארץ. אם כן נדע כי לא נבראו המאורות לתועלת הבורא ולא להאיר לשמים, כי אם להאיר לארץ ויושביה. ועוד נכיר, כי אלו יהיה הנברא לתועלת הבורא, היה קדמון כמוהו, כי תועלתו לא נפרדה ממנו, רק היתה מצויה עמו תמיד. ואחרי אשר נדע כי העולם מחדש ואינו קדמון, נדע כי טרם היות העולם, לא נצרך הבורא אליו. וכאשר לא נצרך אליו טרם היותו, כן לא נצרך אליו אחר היותו, רק כל כוונתו בבריאתו העולם היתה לתועלתו.

ועוד נדע ונבין כי העולם לא ברא הבורא בעבור הרשעים והמכעיסים אותו, כי זה לא יחייב אותו השכל, ואולם בראו בעבור החסידים היודעים אלהותו והעובדים אותו כראוי, וכל כוונתו היתה לברוא החסידים, אך נבראו הרשעים מכח טבע הבריאה. וכאשר יש לפרי קליפה והמבחר הוא מה שבתוך הקליפה, כן החסידים הם פרי בריאת העולם, והרשעים הם כמו הקליפות. וכאשר נראה כוונת הזורע להצמיח החיטה לברה, אבל כח הצמח יוציא עם החטה באשה, ועם השושנה מיני קוצים, כך כוונת הבורא לברוא החסידים, אבל כח הבריאה יוציא עם החסידים רשעים. כי אין דבר נברא שלא יהיה ממנו שלשה חלקים, חלק נבחר וברור כמו הסולת, וחלק הרפש והפיגולים והמותרות, כמו התבן או הפסולת, וחלק בינוני. וכן תמצא בבני האדם, חלק נבחר וזך, והם החסידים, שהם הסולת או מבחר הפרי. וחלק גרוע ומאוס, והם הרשעים, אשר הם כמו הפסולת או התבן, ועל כן נאמר כי לא נברא העולם בעבור הרשעים, כי אם בעבור החסידים, כאשר האילן לא נטעהו בעליו ולא יגע בעבור הקליפה, אלא בעבור מבחר הפרי אשר יתן.

ועוד אנו רואים, השמים יתנועעו. וכל מתנועע יש לתנועתו תחלה. ואחרי שיש תחלה לתנועתו, נדע כי יש לו התחלה וכי הוא נברא, כי התחלת תנועתו היא התחלתו. ואחרי שנדע כי יש לו תחלה, נדע כי קודם בריאתו לא היה לבורא צורך אליו. וכאשר לא נצרך אליו קודם בריאתו, כן לא נצרך אחרי בריאתו. כי הכח אשר היה לבורא קודם בריאתו, הוא שעמד אחרי בריאתו, לא

נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְלַךְ וּמַלְכוּתוֹ
בְּכָל מְשָׁלָה". וְהִנֵּה זֶה רְמוֹז בְּתַבַּת הַתּוֹרָה
עֲצָמָה, כִּי הִנֵּה ה' מְלַךְ ה' מְלַךְ ה' יְמַלֵּךְ
לְעוֹלָם וָעֶד עִם הַכּוֹלֵל, גִּמְטְרִיא 'הַתּוֹרָה',
לְהוֹדִיעַ כִּי עֵקֶר בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְנִתְיַנַּת
הַתּוֹרָה הוּא כְּדֵי לְהַכִּירוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּדְעוּ
כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא הִיָּה מְלַךְ,
וְהוּא הָיָה מְלַךְ, וְהוּא יְהִיָּה יְמַלֵּךְ,
לְעוֹלָם וָעֶד אֵין עוֹד מַלְבָּדוֹ, וַיִּתְחַזְּקוּ
לְיִרְאָה וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ בְּלִבָּב שְׁלָם:

עוֹד, [1] בְּרֵאשִׁית בְּרָא עִם ב' כּוֹלָלִים"
גִּמְטְרִיא 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הוֹיָה'
אֱלֹהֵינוּ הוֹיָה אֶחָד". לְהוֹרוֹת דְּעַקֵּר
הַבְּרִיאָה הִיא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, [2] כְּדֵי שְׂיִדְעוּ
וַיִּכְירוּ שֶׁהַשֵּׁם הוּא אֱלֹהֵינוּ, וְהוּא אֶחָד
מֵיחָד, וְחַיִּיבִים לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ וּלְיַחַדוֹ
בִּיחּוּד שְׁלָם:

בְּרֵאשִׁית בְּרָא וְכו'. הִנֵּה בְּרֵאשִׁית [3] יֵשׁ
בָּהּ אוֹתוֹת וּבְתִשְׁרֵי וְאֶלֶף יְתִיר,
לְרַמֵּז מֵה שְׁאָמַר רַבְּנוּ הָאֲר"י (שַׁעַר הַכּוֹנוֹת

בינת המחשון

יב. מלשון תפילת שמונה עשרה של ימים הנוראים. יג. כנגד ב' התיבות 'בראשית ברא'. יד. שעולים כמנין אלף קי"ח, כמספר 'בראשית ברא' עם ב' כוללים.

עין המחשון

מהתיקוני זוהר (הקדמה י): 'בראשית', דאקומוהו עליה והלא במאמר אחד יכול להבראות, והאי איהו רחמימי דמאריה, מאן דמסר נפשיה באחד, ברחמימי דמאריה וכו'. [יא] כדי שידעו ויכירו שהשם הוא אלהינו והוא אחד מיוחד. איתא בווהר (הקדמה יב): פקודא תליאתה [מצוה השלישית הנרמזת בפסוקי בראשית], למנדע דאית אלהא רברבא ושליטא בעלמא, ולייחדא ליה בכל יומא יחודא כדקא יאות ונצריך לייחד אותו בכל יום בייחוד כראוי, באינן שית סטרין עלאין [לדעת שיש אלוה גדול ששולט ומנהיג את העולם, והיינו להאמין במציאות ובאחדות שמו יתברך, באותם הששה קצוות דו"א, שהם למעלה מהששה קצוות דנוקבא], ולמעבד לון יחודא חדא בשית תיבין דשמע ישראל ולייחד אותם יחדו אחד בשש תיבות של הפסוק 'שמע ישראל', דהיינו בתיבות 'ה' אלהינו' צריך לקבל עליו אמונת מציאות 'ה' שיש 'ה' אלהים בעולם, ואחר כך במילות 'ה' אחד' צריך להתבונן באחדותו יתברך שמו, ולכוונא רעותא לעילא בהדייהו ונצריך לכיין להמשיך המוחין מלמעלה מצדא ואימא שהם רצון העליון אל 'ה' קצוות דו"א, ועל דא אחד אצטרין לארכא ליה כשית תיבין [ועל כן במלת 'אחד' צריך להאריך כשיעור שש תיבות, כדי להמליכו למעלה ולמטה ולד' רוחות העולם כנגד 'ה' קצוות] וכו', ועם כל דא בההוא יחודא אצטרין לקשרא ביה יראה [ונאף על פי שעיקר המשכת המוחין במלת אחד הם לז"א, עם כל זה בייחוד זה צריך לקשר בו יראה, היינו לקשר את הנוקבא עם ז"א, כי גם לה נמשכים מוחין בקריאת שמע] וכו'.

[יב] יש בה אותיות בתשרי וא"ף יתיר. כדאיתא בתיקוני זוהר (תיקון לה עז): 'בראשית', בתשרי אתברי עלמא, חסר א' למהוי בראשית, דא ארם דאתברי בתשרי. ובגין דעתידה ארעא לאתלטיא בגיניה, דא הוא 'ארורה הארמה בעבורך' (בראשית ג יז), אסתלק מן תשרי, ופתח בב' דאיהי ברכה לאתברכא ארעא, ולאפקא לה מן לוטיא, ולא עוד אלא בגין דתשרי איהי דין, לא אדכר תמן בתשרי [בתשרי נברא העולם, חסר א' למילה 'בראשית', והיינו האדם שנברא בתשרי. ומשום שעתידה הארץ להתקלל בגללה,

ראה בפירוש על מגילת רות המיוחס להאריז"ל (הנקרא 'צדיק יסוד עולם' פסוק א) שכתב וז"ל: כבר נודע מה שכתבו המקובלים שקודם בריאת העולמות היו הספירות כמוסות בעצמותו יתברך, ואין סוף יתברך היה משער כל המדריגות הכמוסות אתו. והנה תואר כתר שהיה כמוס אתו יכול לתאר לו אף בהיות שלא ימשול על זולתו, וכן חכמה, וכן בינה וכן כולם, וממילא כששיער ית' בעצמותו התוארים האלה לא היה מוכרח לברוא את העולמות. מה שאין כן כאשר התחיל רצונו ית' לשער בעצמותו מידת המלכות הכמוס אתו ית', אז ראה רצונו ית' שתואר המלכות אי אפשר לתארו כי אם בהיות שלטון ומושל על זולתו, ולזה הוכרח לבריאת העולמות במקום מדריגת מלכות שבעצמותו וכו'. ע"כ. עוד כתב שם: ויהי רעב בארץ, נודע שמלת 'ארץ' הוא כינוי למלכות, ר"ל שהוא ית' היה משער בעצמותו מידת מלכות שהיא 'ארץ', והיה 'רעב', שלא היה אפשר לתארו, לפי שאין מלך בלא עם וכו'. לפיכך 'ויהי' הוא לשון צרה, לשון חסרון וכו'. ע"כ. ועיין שם עוד בדבריו העמוקים.

[17] בראשית ברא עם ב' כוללים גימטריא שמע ישראל וגו'. החיד"א בספר פני דוד

(פרשת בראשית): ואני שמעתי מזקן אחד ודחיל חטאין דתיבות 'בראשית ברא' עם ב' כוללים, גימטריא 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד' עד כאן דבריו זלה"ה. והנאני כי תחילת התורה שם רמו יחודו יתברך, וכל הכוונות אשר בסוד היחוד שהן רמוזות בתיבות אלו כמו שכתוב בווהר וכתבי האריז"ל, הכל רמו בתחילת תורתינו הקדושה. ואחר זמן רב נודמן לידי לשעה ספר צבי קודש הקדושה, וזו, והוסיף דמשום הכי פתח רבינו הקדוש בתחילת המשנה במצות קריאת שמע, עיי"ש. עכ"ל. ועיין מה שהביא לזה מוה"ר חיים פלאגי זלה"ה בספר חיים תחילה (אופן א) דברי סימוכין להחיד"א

סדר תיקון
לאה ורחל
בחדש
תשרי

דרושי ר"ה דרוש א) [ג] דבכל ראש השנה חוזרים עולמות העליונים לכמות שהיו בכריאת העולם¹⁰, [יד] דאתי דורמיטא לזעיר אנפין ומסתלקין ממנו המחין¹¹, ומח חכמה ועיטרא

בינת המחשופ

הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם. ואמרו חז"ל (גריכות פ.ט): דו פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון שנאמר (מסילס קלט ט) 'אחור וקדם צרתני'. ובווהר (דלאל רבא ח"ג קמג:): מבואר שכל הסדר הנאמר בבריאת אדם הראשון וחווה רומז להנעשה בעולמות העליונים, והיינו שבתחילה האציל המאציל העליון את זעיר אנפין ונוקביה דבוקים אחור באחור, בבחינת דו פרצופים. ואחר כך הפיל המאציל תרדימה על ז"א [דהיינו ענין הסתלקות המוחין] לצורך נסירת המלכות הימנו כמבואר להלן. וראה עוד בעין המחשופ.

זו. כי בכל שנה מתחדשת הבריאה, וכל הדברים חוזרים למציאותם הראשון, דהיינו כמו שהיה בעת בריאת העולם, והקב"ה מחדש את כל העולמות כבשעת הבריאה. זו. 'דורמיטא' פירושו תרדימה, בלשון ארמית. והוא חלק מסדר הנסירה הנעשית בכל שנה לצורך בנין המלכות. כי הנה בסדר בריאת אדם הראשון וחווה בראש השנה כתוב (גלגשית 6 ט) 'ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם'. ובהמשך כתוב (3 טז-33) 'ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה, ויבן ה' אלהים את

עין המחשופ

'יישן' [איך שייך ענין שינה למעלה], האי הוא דכתיב (תהלים מד כד) 'עורה למה תישן ה' [דהיינו התעוררות ז"א על ידי חזרת המוחין בו, ואם כן אנו רואים שהסתלקות המוחין נקראת בחינת שינה]. 'ויקח אחת מצלעותיו', מאי 'אחת', דא היא נוקבא, כמה דאת אמר (שיה"ש ט) 'אחת היא יונתי תמתי', וסלקא ואתתקנא [ונהנה הנוקבא היתה תחילה בבחינת נקודה קטנה תחת היסוד דז"א בסוד 'צלע', ואחר כך עלתה ונתקנה ונגדלה בסוד פרצוף שלם], ובאתרהא שקיע רחמי וחסד [ובמקום הדינים שהיו באחורי ז"א וניתנו לנוקבא נשקעו ונתפשטו רחמים וחסדים מחסד העליון], דא הוא דכתיב 'ויסגור בשר תחתנה', וכתיב (יחזקאל לו כו) 'והיסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר [ובשר רומז על בחינת חסד]. ע"כ.

ונבאר כלל ענין הנסירה (מלקוט משער הכונות דרושי ראש השנה). הנה בתחילת הבריאה כאשר המאציל האציל זעיר ונוקביה, היה זעיר אנפין בעל ו' קצוות נו' מדות חג"ת נה"ץ ולא היה עדיין פרצוף שלם כי היו חסדים ממנו המוחין שהם חב"ד שלו, וכדי לבנות הז"א בפרצוף שלם המשיכה אימא הנקראת בינה [העומדת למעלה ממנו] בחינות הנה"י [נצח הוד יסוד] שלה אל תוך ז"א. [כיצד, נה"י דאבא ובתוכם מוחין דאבא, מתלבשים תוך נה"י דאימא שבהם מוחין דאימא, ונכנסים כך אל תוך ז"א], ועל ידי זה נמשך לז"א ג' מוחין חב"ד. וד' מוחין הן, מוח חכמה, ומוח בינה, ומוח הדעת הכלולה מחסדים וגבורות נחלק לשנים, כי יש עיטרא חסדים שהוא מימין, ועיטרא דגבורות שהוא משמאל, וכך נשלם ז"א בפרצוף שלם כראוי עם ג' מוחין. ואז נאצלה הנוקבא מאחורי הז"א, שמקודם היתה רק חלק עשירית שבה [דהיינו כתר לבד] שהוא עטרת היסוד שבז"א, ועתה נגדלה ונעשית פרצוף שלם. ואף שהיתה נוקבא פרצוף שלם בעשר ספירות אבל עדיין היתה קטנה כשיעור נה"י של ז"א לבד, שכך היא השיעור שיונקת ממנו.

ובעת שהאציל המאציל העליון היו הזו"ן דו פרצופים, היינו שהז"א שהוא המשפיע בחינת דכורא, ומידת מלכות שהיא המקבלת בחינת נוקבא, היו דבוקים

כמ"ש 'אורוה האדמה בעבורך'. הסתלק מן 'תשרי' ופתח בב' שהיא ברכה שתתברך הארץ, ולהוציא אותה מן הקללה. ולא עוד, אלא משום שתשרי הוא דין, לא נזכר 'בתשרי'.

[ג] דבכל ראש השנה חוזרים עולמות העליונים לכמות שהיו בכריאת העולם. וז"ל

שער הכונות (הפתקה מכתב יד קדשו של האריז"ל): ויראה לי כי בכל ר"ה חוזר האצילות העליונה לכמות שהיה בתחילת בריאת העולם, ע"כ. וכ"כ שם (דרושי ר"ה דרוש 1): כי בר"ה לפי שנברא העולם ביום הזה, לכן נעשה בכל שנה באלו הימים ככל מה שהיה בעת שנברא העולם, והוא כי בתחילה חוזרים זעיר ונוקביה אחור באחור וצריכים אחר כך נסירה וחזרת פנים בפנים וחיבוק ונישוק וזיווג וכל אלו הבחינות הם נגמרים ביום ח' חג עצרת ואז מזדווגים יחד.

[יד] דאתי דורמיטא לזעיר אנפין ומסתלקין ממנו המוחין וכו'. ראה בבינת המחשופ. וענין

הנסירה איתא בווהר (ח"ג קמב): וז"ל: ואלמלא דאתעבידו כחדא לא יכלין עלמא למסבל, עד דעתיק דעתיקי סתימא דכלא, פריש דא מן דא, וחבר לון, לאתבסמא כחדא [אם לא היו זעיר ונוקביה נאצלים יחד פרצוף אחד אחור באחור, לא היה העולם יכול לסבול התגברות החיצונים שהיו נאחזים באחוריהם, שמשם נינקתם. עד שהאריך אנפין שהוא פרצוף היתיר זקן שבאצילות, והוא סתום מכל, הפריד ונסר הו"ן זה מזה, ואחר כך חיבר אותם יחד פנים בפנים כדי שיתבשמו יחד]. וכד פריש לון, אפיל דורמיטא לזעיר אנפין, ופריש לנוקבא מאחורוי דסטרוי, ואתקין לה כל תקונהא [ונכשהאריך אנפין הפריד ונסר את זו"ן זה מזה הפיל תרדמה על הז"א, דהיינו שסילק ממנו את המוחין, והפריד ונסר את הנוקבא מאחורי צדדיו של הז"א, ונתן לה את המוחין שלה שלא על ידי הז"א, ועל ידי זה התקין אותה בכל תקוניה, כלומר שהגדיל את הכלים שלה בכל הגדלות הראויה לה, אבל עדיין לא באה פנים בפנים עם הזעיר], ואצנעא ליומא דיליה, למיתאה לדכורא [והצניע אותה ליום שבת בראשית כדי להביאה אז לז"א ליחוד פנים בפנים]. דא הוא דכתיב (בראשית ב כא) 'ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן, מהו

דְּחֻסְדִּים" נִשְׁאָרִים מְקִיף עַל רֵאשׁוֹנָה, [טז] וּמִחַ בִּינָה וְעֵיטְרָא דְגַבּוּרָה נִכְנָסִים בְּלֵאָה י". וְרַחֵל

בינת המחשופ

יז. מוח הדעת כלול מחסדים וגבורות הנקראים ב' עטרין, עיטרא דחסדים מימין ועיטרא דגבורות משמאל. יח. המוחין הימניים שהם מוח חכמה שלו ועיטרא דחסדים שיצאו בשעת הדורמיטא מהז"א ושארם להיות מקיף על ראש ז"א. יט. נוקבא

עין המחשופ

המוחין נתקן לו אחוריים חדשים, שנעשה לו כותל שלם מחסדים, והנוקבא נשארה בגבורות שלה ושל ז"א, שהז"א נתן לה האחוריים שלו. אחר כך יוצאים הנה"י דאימא מהנוקבא וחוזרים לתוך ז"א עם המוחין כבראשונה ובתוספת כנ"ל, ועל ידי זה מתעורר ז"א מתרדמתו. ואז נותן הז"א דרך אחוריו לנוקבא גבורות ממותקות, לבסם הדינים והגבורות של הנוקבא. ועתה יכולין הם לחזור פנים בפנים.

והנה התחלת ענין הדורמיטא הוא בראש השנה בעת תפילת הלחש בתיבת 'באהבה' שבברכת אבות, שאז יוצאים כל המוחין מז"א ונופל עליו תרדמה, ואז מוסיפין התפילה 'זכרינו לחיים', שאז נעשית הנסירה. ובתפילה זו נכנסים הנה"י דאימא לתוך נוקבא, ועמם נכנסים הגבורות הראויות לכל יום ויום מעשי"ת יום א' דר"ה כתר, יום ב' חכמה, יום ג' בינה, וכן כולם, כלהלן, ועל ידי זה ננסרת הנוקבא מז"א. אחר כך על ידי עבודת התקיעות שאנו תוקעין חוורין המוחין לז"א והנה"י דאימא חוורין למקומם כבתחילה, ובתוספת מרובה ממוחין חדשים היורדים מרום המעלות וכאמור, ועל ידי זה נתעורר הז"א מתרדמתו.

והנה בחינת הנוקבא נחלקת לב' בחינות, לאה ורחל, שעומדים אחורי ז"א באופן זה, פרצוף 'לאה' [שהיא מבחינת מלכות דאחוריים דאימא] עומדת מכנגד ראש ז"א עד כנגד החוזה שלו [שהוא שליש העלין תפארת דז"א], ו'רחל' עומדת מכנגד החוזה ולמטה עד סיום רגלי ז"א. וענין הנסירה המתחיל בכל שנה בראש השנה נמשכת כל עשרת ימי תשובה עד יום הכיפורים, וכך הוא הסדר, ביום ראשון דר"ה ננסרת הנוקבא מראש ז"א עד התפארת שלו, והיינו כל בחינת לאה מראשה ועד עקביים שלה, וגם ננסר אז כתר דרחל. [ביום ב' ננסר חכמה דרחל, ביום ג' בינה, ביום ד' דעת, ביום ה' חסד, ביום ו' גבורה, ביום ז' תפארת, ביום ח' נצח, ביום ט' הוד יסוד ומלכות, וביוה"כ נעשה הנסירה דבחינות פנימיות. וכל זמן שלא נגמרה הנסירה אין יכולין לבוא הזו"ן פנים בפנים. ומכיון שפרצוף לאה [דהיינו כל עשר ספירותיה] ננסרו ביום א' דראש השנה, לכך יש בימים אלו זיווג עם לאה, משא"כ פרצוף של רחל שננסר ביום הראשון רק הכתר, אין זיווג של רחל עד יום שמיני עצרת. ובשמיני עצרת נשלם היחוד עם רחל בבחינת פנים בפנים.

[טז] ומח בינה ועיטרא דגבורה נכנסים בלאה וכו'. כתב בשער הכונות (דריש ראש השנה דרוש ה): ואם

אחור באחור בבחינת דו פרצופים. והנה בהיותם אחור באחור לא היה רק אחור אחד לשניהם וכותל א' לבד מפסיק בין שניהם, ומשתמשין בכותל א', דהיינו חצי כותל לז"א וחצי כותל לנוקבא. ואז מקבלת נוקבא הגבורות הצריכות לה מז"א בעלה דרך אחוריו, שהז"א עצמו מקבל כל המוחין, על ידי נה"י דאימא, וממנו מקבלת הנוקבא. אחר כך רצה המאציל העלין להביא את הזו"ן פנים בפנים [כי הזו"ן בצאתם מאימא, יצאו מצד הגבורה, ובמצב זה היו שניהם בבחינת דינים קשים], אמנם בכדי להחזירם פנים בפנים צריך להיות קומתה של נוקבא כקומתו של ז"א, וזה לא היה באפשרות, כיון שהנוקבא מקבלת כל בנינה מהתשע ספירות של ז"א וממילא צריכה להיות גרועה ממנו, ולא היתה יכולה להתתקן. מה עשה המאציל, הפיל תרדימה על הזעיר אנפין, והוא, שנסתלקו מז"א כל המוחין עם לבושי הנה"י דבינה שהתפשטו בו עד עתה, ואז נשאר ז"א בסוד ו' קצוות [בבחינת יסוד] בלי מוחין והמלכות נשארה רק בסוד נקודה כמקודם. ואז נעשה הנסירה.

והנה בשעת התרדמה הנקראת דורמיטא, אז מוחין הימניים שהם מוח חכמה שלו ועיטרא דחסדים [שהוא ממוח הדעת] יוצאים מלבושיהן של הז"א ונשארים לעמוד על ראש ז"א באור המקיף. אבל מוחין השמאליים שהם מוח בינה ועיטרא דגבורה [ממוח הדעת], עם לבושיהן דהיינו נה"י דאימא, ובהם מוח בינה וגבורות נכנסים אל תוך נוקבא, ואז מתגדלת הנוקבא בקומתה כקומת הז"א, וכיון שמקבלת המוחין דידה שלא על ידי ז"א אלא מאימא הנקראת בינה, על ידי זה ננסרת ונפרדת מהז"א, שאין צריכה עוד אליו, והגבורות [שהם מוחין השמאליים] הניתנים בה שלא על ידי ז"א הם דינים קשים בלי התבסמות ומיתוק.

ואז בשעת הדורמיטא מוח חכמה דז"א עם עטרא דחסדים שהיו בבחינת מקיף על ראש ז"א, עולים בסוד מיין נוקבין לאבא ואימא לצורך הנוקבא [שז"א רוצה לתקן ולהאיר את הנוקבא שהיתה עצם מעצמיו ובשר מבשרו, ועתה היא נפרדת ממנו לגמרי]. ועל ידי זה מזדווגים אבא ואימא עילאין ומולדיין מנצפ"ך חדשים [שהם בחינת ה' גבורות ממותקות] וגם מוחין של ז"א שעלו למיין נוקבין נתחדשו בתוספת מרובה במוחין היורדים מרום המעלות. ובשעת הדורמיטא נמשך לז"א ק'יסטא דחיתוא' [מעט חיות], שהם חסדים, כי הז"א מושך לו חיים ע"י חסד עלין מאימא. וכפי החסדים שמתפשטים בו על ידי זה מסתלקים הדינים מאחוריו, ואז נדחו כל הגבורות לנוקבא. והז"א נשאר כולו חסדים ורחמים לבד. ועל ידי התחדשות

נשארה בלי מחזין בימים האלה מראש השנה עד שמיני עצרת², [טז] לפיכך אין הזיווג בימים האלה רק עם לאה ולא עם רחל³. וכל הימים האלה נעשה בנינה של

בינת המחשופ

של ז"א, דהיינו שתהיה פרצוף שלם בעשר ספירותיה, וזה נקרא בנין המלכות שהוא בנין הפרצוף, ופרצוף רחל מתחיל בנינה בראש השנה על ידי ענין הדורמיטא והנסירה המתחיל בתפילת הלחש דראש השנה בשחרית, ונמשך הענין עד שמיני עצרת, וכמו שמבאר רבינו להלן. כג. שהנוקבא אינה נבנית [הו' קצוות שלה] אלא מהארת הגבורות אשר ביסוד אימא (מנצול נעץ מייס שער טא פ"ג). וראה עוד בעין המחשופ.

עין המחשופ

[יז] לפי שיעקר בנינה הוא הגבורות. ראה בינת המחשופ. ובשער הכונות (דרושי כוונות קריאת שמע דרוש ט) כתב: דע, כי המלכות אינה נבנית אלא מן השמאל שהוא עיטרא דגבורה [ממוח הדעת שבו"א], ואין לה חלק בקו ימין כלל, אם לא בעת הזיווג כי אז לוקחת טיפת החמשה חסדים, ואין לה מצד אימא כלל, וכל אחיזתה בקו שמאל מצד אבא ולא מצד אימא כלל, וכל אחיזתה בקו שמאל היא. ע"כ. וזהו גם כן דברי רבינו להלן פרשת תולדות (כו"ב): והנה ידוע דהשכינה עיקר בנינה מהגבורות, דלא אית לה רק דעת ק"ל, אך בשעת הזיווג מתמתקת על ידי החסדים שנותן בה זעיר אנפין. ע"כ. וראה בינת המחשופ שם.

[יח] ולפיכך בראש השנה צריך לכוון רי"ו בכרכת אבות. כמבואר בשער הכונות

(דרושי ראש השנה דרוש ט) וז"ל: בתחלה נקדים לה הקדמה אחת, והיא כי אין שינוי וחילוק בין כוונת ברכת אבות שבימי החול לימי ר"ה, אלא בענין כוונת הרי"ו שאנו מוסיפין לכיין ביום ר"ה בכל בחינה ובחינה בכרכת אבות כמו שיתבאר, אבל בכל שאר הכונות הם שוים. וטעם הדבר הוא, לפי שעתה הם ימי הדין והגבורה, ורי"ו הוא בגי' גבורה, וכונתינו עתה אינה לבטל מציאותם, אלא להמתיק ולבסס את הגבורות והרי"ו האלו. ובהמשך כוונת מלת 'ברוך': תכין בכריעה היא של גופך להוריד הב' בתחלה, ו' לגבי ה' תתאה להאירה ולתת בה כח שתוכל המלכות הנקרא אדני' בהיותה בסוד נקודה בבריאה להעלות למעלה, וזו הה' שאנו מורידין אות ו' לגביה, היא שורש הגי' של המלכות אותה הנקראת ה' תתאה של הוי"ה העומדת תחת היסוד דרי"ו. והנה בחינת הרי"ו שצריך לכיין בזה, הוא זה, כי ב' אותיות ו"ה הנזכרים, נעשים רי"ו באופן זה, כי ציור אות ה' רי"ו ועם אות הו' הרי רי"ו. וענין רי"ו הזה הם ג' היות דמילוי ס"ג ועם י' אותיות המילוי הרי ע"ג, והנה ג' פעמים ע"ג הם רי"ו, כי הא' המותרת בכל הוי"ה מהם הוא בחי' הכללות שבה, ותכין כי ג' היות אלו נמשכות מאות א' מאהי"ה דמילוי היין שבבינה, ותכון כי גם

כ. כלומר שאין לה מחזין הראויים לזיווג. כא. כי כל פרצוף לאה [דהיינו כל עשר ספירותיה] ננסרו ביום א' דראש השנה, ולכן יש זיווג עם לאה, אבל בפרצוף רחל אין ננסר ביום הראשון רק הכתר, ואין נגמר הנסירה וכניסת כל המחזין שלה עד יום שמיני עצרת, ולכן אין בימים אלו זיווג עם רחל. כב. שבכדי להביא את הזעיר ונוקביה [שהיא רחל] פנים בפנים, צריך להיות קומתה של נוקבא כקומתו

תאמר, והרי הכתוב אומר 'ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם' שהוא ז"א, ואם כן אם גם בנוקבא לא היו בה מחזין גם עליה נפלה תרדמה. אבל הענין יובן עם הנ"ל כי כשהפיל תרדמה על ז"א נסתלקו ממנו המחזין, ואז אימא עילאה אשר הנחי"י שלה היו תוך ז"א גם היא נסתלקה ממנו, והאירו אל לאה שהיא סוף המלכות של אחוריים שלה [של אימא] עצמה ממש, כנודע כי שם נפלה בעת מיתת המלכים, ועומדת מן החזה ולמעלה באחורי ז"א [ולכן גם היא נקראת נוקבא], ושם מלמעלה תאיר בה אור גדול בבחינת אור מקיף, ומן לאה היתה נמשכת הארה אל רחל העומדת למטה ממנה בסוד מחזין, ולא היתה ישנה לא לאה ולא רחל. עכ"ל. ולהבין ענין פרצוף לאה שהיא אחוריים דאימא, ראה באריכות בעץ חיים (שער לה).

[טז] לפיכך אין הזיווג בימים האלה רק עם לאה

ולא עם רחל. בשער הכונות (דרושי ראש השנה דרוש ט) כתב: ונמצא כי מיום א' של ר"ה עד סוף ליל חג עצרת כולם הם או זיווג ישראל עם לאה או זיווג יעקב עם לאה, ולכן נקרא יראש השנה' כי כן לאה היא ראש של רחל כנודע, בסוד 'עקב ענוה יראת ה'" (משלי כב ד). ומה שאנו מכוונים בכל תפלות אלו הימים הנזכרים בכרכת אבות במלך עוזר ומושיע ומגן וכו' להחזירה פנים בפנים, אז הכל בסוד לאה, ולא ברחל, כי רחל אין נסירתה נגמרת אלא עשר ספירותיה [ב]עשרת ימי תשובה, ספירה אחת בכל יום מהם, אבל לאה ננסרת לגמרי ביום א' וכו'. ע"כ. ובפרי עץ חיים (שער הלולב פרק ט) כתב: ביום שמיני עצרת, נעשה זיווג דרחל, במוסף בחזרה, לכן אומרים אז משיב הרוח ומוריד הגשם, כי אז יורד גשם, ש' אז זיווג והורדת טיפת הודע כנ"ל. לכן בליל שמחת תורה אסור בזיווג, כי אין זיווג אלא בתפילת מוסף, וזיווג זה נמשך עד יום ד' דפסח. בליל שמחת תורה אסור בזיווג, כי אין המטרוניתא מזדווגת עד הבוקר בתפילת מוסף, ואין ידווג האדם. ואף על פי שבשאר הימים שבין ראש השנה לשמחת תורה מותר הוא, כי יש זיווג אחר של לאה, אבל עתה בשמיני עצרת, אין הזיווג רק לרחל לברה, ואינו רק במוסף. עכ"ל.